

**LEWENSORIËTERING
GEMEENSKAPLIKE TAAK VIR ASSESSERING: DEEL A
LEERDERWERKBOEK**

DIE GROOT GAPING

[Bron: <<https://adventistvoice.com/2013/09/04/church-divided/>>, besoek 16/12/2019]

Vir 'n groot gedeelte van ons geskiedenis word samelewings al geskei deur rykdom, opvoedingspeile, ras, geslag, status, klas en, gevolglik, mag. Hierdie ongelykhede en verdelings duur oor die algemeen voort, word verskans en oorskry perke om geïnstitusioneel te word deur diegene in magposisies en deur diegene wat baie kan wen deur hierdie verdelings.

Groot kolle van ons wêreldsamelewing bly rassisties, vrouehaters, gierig, xenofobies, ens. en onverskillig teenoor baie van die uitdagings wat ander in die gesig staar. Gevolglik het die sosiale gaping tussen ons burgers bly toeneem. Verder het die gaping tussen die self en selfverwesening ook toegeneem. 'n Voorbeeld hiervan is die toename in siektes soos angst en depressie.

Ten spyte van die aansienlike probleme wat bestaan, bied ons huidige klimaat egter baie geleenthede vir herlewing en jongmense oor die hele wêreld tree as die katalisator vir verandering op. Ons moet gemotiveer word deur die daaglikse skendings van morele, ekonomiese en politieke geregtigheid in ons wêreld. Ons samelewingsuitdaging is om die krag in te span wat ons nodig het om 'n nuwe kultuur te vorm wat inklusief, onpartydig en verantwoordbaar is, en een wat gelyke geleenthede vir die meerderheid bied. Hierbenewens moet 'n sentrale organiseringsbeginsel van ons samelewing herbou word sodat ons geesteswelsyn en ons vermoë om heel te wees geprioritiseer word.

[Bron: The key to unlocking diversity, <<https://www.forbes.com/sites/shereeattheson/2018/11/30/allyship-the-key-to-unlocking-the-power-of-diversity/#2551804449c6>>, besoek 18/12/2019]

NOTA AAN LEERDER

Die doel van die 2020 Lewensoriëntering GTA sal wees om jou uit te daag om konsepte van ongelykheid, marginalisering en die afwesigheid daarvan om te behoort te ondersoek, om oor die faktore wat hierdie kwessies in die samelewing veroorsaak te besin en om huidige wêreldvoorbeelde van waar hierdie ongelykhede bestaan te ondersoek.

Deur die ontleding van spesifieke kontekstuele bronne en die verpligte assesseringstake sal daar van jou verwag word om jou eie waardes, oortuigings en emosies, en dié van ander, rakende hierdie kwessies te ondersoek en daaroor te besin.

Jy sal ook uitgedaag word om na binne te kyk om jou eie rol as veranderingsagent (katalisator) op die terreine wat uitgelig word te besef en te oorweeg.

Die vaardighede van kritiese denke, hersiening van kontekste en intelligente probleemoplossing sal ondersoek en geassesseer word.

Die LO-temas hieronder sal in die GTA Deel A- en GTA Deel B-taak geïntegreer word:

- Ontwikkeling van die self in die samelewing
- Demokrasie en menseregte
- Sosiale en omgewingsverantwoordelikhede
- Die werkwêreld

ASSESSERINGSVEREISTES

Vraag 3 (20 punte) en Vraag 4 (60 punte wat tot 30 punte gehalveer sal word) is verpligte vrae vir assessering. Vraag 3 sal op 'n vasgestelde tyd deur jou LO-onderwyser aan jou gegee word om onder beheerde omstandighede in die klas te voltooi.

Werk asseblief Vraag 1 en 2 saam met jou eweknieë deur en let sorgvuldig op die kommentaar en waarnemings van ander. Dit sal jou help met jou begrip van die veelvuldige perspektiewe wat met elke kontekstuele bron verband hou waaraan jy dalk nog nie voorheen gedink het nie. 'n Begrip van die perspektiewe van ander sal jou help om kwaliteitantwoorde in die werklike GTA Deel A- en GTB Deel B-assessering te verskaf.

Maak asseblief seker dat jy toereikende detail in jou antwoorde verskaf wat jou antwoorde in beide die GTA Deel A- en GTA Deel B-assessering betref. Jy moet diep nadink oor elke vraag en verseker dat jou menings en gedagtes deur geldige redes ondersteun word.

Neem asseblief kennis: Hierdie gemeenskaplike taak vir assessering het geen politieke agenda nie. Die doel daarvan is om gesprekke en bedagsaamheid te genereer wat jongmense sal inspireer om positiewe tussenkoms te ontwikkel.

VRAAG 1**DIE KRAG DAARVAN OM TE BEHOORT: 'N OORSIG**

Doel: Daar sal van jou verwag word om konsepte van behoort aan en vervreemding van spesifieke groepe binne 'n kleiner en 'n groter sosiale konteks vanuit jou eie perspektief en dié van ander te oorweeg. Jy sal ook definisies, tipes en meganismes van marginalisering en ongelykheid, sowel as die sosiale en sielkundige gevolge hiervan moet ondersoek.

1.1 OM TE BESTAAN IS OM TE BEHOORT**BRON 1****Samehorigheid**

Samehorigheid is die menslike emosionele behoefte om 'n aanvaarde lid van 'n groep te wees. Mense het 'n "inherente" begeerte om te behoort en 'n belangrike deel van iets groter as hulself te wees. Die behoefte om te behoort is die behoefte om aandag aan en van ander te gee en te ontvang.

Om te behoort of nie te behoort nie kan die gevolg van die keuses van jouself of ander wees. Sonder die gevoel dat hulle behoort kan mense hulself nie duidelik identifiseer nie en sukkel hulle om met ander te kommunikeer en hulself met hul omgewing in verband te bring.

Studies het bewys dat samehorigheid so 'n fundamentele menslike motivering is dat ons die gevolge van nie behoort nie ernstig beleef. As dit nie so fundamenteel was nie, sou die gebrek aan behoort nie

so 'n impak op ons gehad het nie.

Hierdie begeerte is universeel – die behoefte om te behoort word oor alle kulture heen en in verskillende tipes mense aangetref.

Daar is bewyse dat wanneer individue aanvaar, verwelkom of ingesluit word, dit daartoe lei dat hierdie individue positiewe emosies soos geluk, ekstase, kalmte en tevredenheid ervaar. Wanneer individue egter verwerp of uitgesluit word, ervaar hulle sterk negatiewe emosies soos angs, jaloesie, depressie en hartseer.

'n Gebrek aan konstante, positiewe verhoudings word met 'n verskeidenheid van uitkomst verbinding. Mense met 'n gebrek aan samehorigheid is meer geneig tot gedragsprobleme soos misdadigheid en selfmoord, en ly aan toenemende geestes- en liggaamlike siektes. Dit lyk dus gepas om samehorigheid en gehegtheid as 'n behoefte in plaas van bloot 'n begeerte te beskou.

[Aangepas en vertaal uit: Wikipedia, 24/11/2019, Belongingness, <<https://en.wikipedia.org/wiki/Belongingness>>]

[Beelde: The danger of Belonging, <<https://www.psychologytoday.com/us/blog/understand-other-people/201809/the-danger-in-belonging>>, besoek 18/12/2019]

BRON 2**Diversiteit en insluiting is nie wat saak maak nie – om te behoort, is wat tel****'n Gevoel wat jy nooit vergeet nie**

Elke mens kan aan 'n oomblik dink toe hy of sy gevoel het hy of sy behoort nie. Dit is nie 'n gevoel wat 'n mens vergeet nie. Selfs as kind ontwikkel jy 'n aanvoeling daarvoor. Uitsluiting maak seer en om aan tye te dink toe jy nie ingepas het nie as gevolg van iets wat jy nie kon beheer nie, kan jou direk terugvoer na daardie hartseer hol-kol-op-jou-maag-gevoel.

Elkeen van ons het al daardie oomblikke gehad. Miskien is jy as kind geboelie of was jy altyd die laaste een om vir die sportspan gekies te word. Miskien was jou oomblik toe jy na 'n nuwe land geïmmigreer het of by 'n nuwe maatskappy begin werk het. Miskien voel jy genoodsaak om jou godsdienstige oortuigings, jou aksent of jou seksuele oriëntasie as onbelangrik af te maak of vir jou kollegas weg te steek. Voortspruitend uit ons eie geskiedenis is daar so baie miskiens en so baie oomblikke vir elkeen van ons toe ons, om watter rede ook al, gevoel het ons behoort nie.

Die ongeëwenaarde krag daarvan om te behoort en die nadelige effek daarvan om nie te behoort nie speel hulle elke dag in ons samelewing uit. Die onlangse tragedie in Nieu-Seeland is 'n pynlike voorbeeld van wat gebeur wanneer party van ons medemense behandel word asof hulle nie behoort nie, maar ook van die kragtige en versterkende boodskappe wat 'n gemeenskap en land saambind wanneer die weergalmende reaksie op hulle is: Ja, jy behoort.

Dink aan daardie sielsvernietigende gevoel van om nie te behoort nie. Verbeel jou nou jy het elke dag daarmee te doen. Het jy al ooit gewonder of die kollegas wat rondom jou sit, voel asof hulle belangrike dele van hul persoonlike identiteit uit hul professionele persona moet uitfiltreer? Of hulle 'n deel van hul lewe elke dag by die deur moet laat? Hoe pynlik moet dit nie wees om hierdie gevoel van uitsluiting elke dag te verduur net om 'n bestaan te maak nie? En tog gebeur dit die hele tyd.

Met al ons gepraat oor diversiteit en insluiting besef ons dikwels nie dat net omdat iemand in ons organisasie *ingesluit* is, dit beslis nie beteken dat hulle voel hulle *behoort* nie. Tensy die mense in jou organisasie waarlik voel dat hulle behoort, ongeag hoe uiteenlopend hulle ook al is, sal jy nooit die volle potensiaal van die talent wat jy so hard gewerk het om te lok verwesenlik nie. Om te behoort is 'n fundamentele menslike behoefte, 'n woord wat in enige taal of kultuur vertaal kan word, en 'n gevoel dat elke mens bedraad is om te wil hê. Die mees weldeurdragte diversiteit- en insluitingstrategieë sal soveel meer bereik in kulture waar mense voel hulle behoort, want wanneer ons gesien en waardeer word vir wie ons regtig is – *ons eie unieke en outentieke self* – floreer ons, en so ook die mense rondom ons.

Om beter in te pas sal mense hul bes probeer om by die dominante kultuur aan te pas. As dit beteken hulle moet 'n deel van hulself as onbelangrik afmaak, sal hulle dit doen – 'n verskynsel bekend as afskerming of maskering. Navorsing toon dat mense in 'n baie groter mate by die werk maskeer as wat ons ooit gedink het. 'n Deloitte-studie van meer as 3 000 mense het bevind dat 61% van mense by die werk minstens een dimensie afskerm. Nog meer as hulle swart (79%) of gay (83%) is.

Afskerming is uitputtend. Die gevoel dat jy voortdurend "iemand anders" moet wees om "kultureel in te pas" is soos om van binne af versmoor te word. Wanneer organisasies egter daarin slaag om 'n kultuur van om te behoort skep, is die voordele enorm – hoër werknemerbetrokkenheidtellings,

'n sterker talenthandelsmerk, laer uitputting, minder siekdae, verbeterde produktiwiteit, beter kommunikasie en spanne wat voluit funksioneer wat innovasie en samewerking betref.

Nóú verwant aan 'n kultuur van om te behoort, is die idee van sielkundige veiligheid – die oortuiging dat jy nie die risiko van verleentheid of verwerping loop nie; dat indien jy 'n goed bedoelde fout maak, jy nie gekritiseer sal word nie. Om nie te behoort nie, maak mense stil. Om te behoort, het die krag om idees vry te laat.

Omgewings met hoë sielkundige veiligheid is dié wat uiteenlopende perspektiewe werklik kan inspan, omdat mense nie daarvoor bekommerd is om hul woorde versigtig te kies of hulself te beskerm nie. In plaas hiervan, kan hulle op die span se mikpunte fokus en nie wegsram van direkte of selfs konfronterende gesprekke nie, selfs met senior kollegas.

Soos alle vooruitgang is dit nooit perfek nie, maar die eindresultaat sal die moeite werd wees: 'n organisasie waar mense voel hulle behoort en, wat meer is, die kans vir jou om ook daar te werk en te behoort.

[Bron: Anita Sands, 26/03/2019, Diversity and inclusion aren't what matter. Belonging is what counts, <<https://medium.com/@AnitaSands/diversity-and-inclusion-arent-what-matter-belonging-is-what-counts-4a75bf6565b5>>, besoek 18/12/2019]

- 1.1.1 Kan jy dink aan 'n tyd toe jy gevoel het dat jy nie behoort nie? Oorweeg hoe jy gedurende hierdie tyd gevoel het en watter effek hierdie ervaring tot op hede op jou gehad het. (Indien jy gemaklik voel, sal dit wonderlik wees as jy hierdie ervaring(s) met jou klasmaats deel.)
- 1.1.2 Na watter onlangse tragedie in Nieu-Seeland kan die outeur moontlik verwys? Hoe dink jy illustreer hierdie voorbeeld haar punt?
- 1.1.3 Watter ander voorbeelde is daar waar mense nie 'n gevoel van om te behoort in die samelewing ervaar nie? Waaraan word hierdie mense gemeet of hoe word hulle negatief beskou deur die breër samelewing?
- 1.1.4 Bespreek met jou klas hoe die emosionele en sielkundige toestand en gedrag van 'n persoon beïnvloed kan word indien hulle voortdurend verwerp voel of as hulle moet afskerm of maskeer wie hulle is.
- 1.1.5 Hoe lyk *samehörigheid*? Watter gedrag en houdings veroorsaak dat ander ingesluit voel en 'n gevoel van om te behoort, ervaar?
- 1.1.6 Wat is die voordele van insluiting vir die individu en vir die organisasie/gemeenskap/samelewing?
- 1.1.7 Wanneer kan om aan 'n groep te behoort, 'n nadeel vir jou en vir ander wees?
- 1.1.8 **Persoonlike doelwit/uitdaging:** In watter mate laat jy toe dat jou eie behoefte aan goedkeuring en aanvaarding die manier beïnvloed waarop jy op diegene buite jou verwysingsraamwerk reageer? (Bespreek dit gerus met jou klas indien jy gemaklik voel om dit te doen.)
- 1.1.9 Wat dink jy loop jy/ander mense mis wanneer jy/hulle sekere tipes/groepe mense verwerp?
- 1.1.10 Hoe kan jy/jou vriende/jou skool ens. die verskille in ander vier en ander ingesluit laat voel en hulle 'n gevoel gee dat hulle behoort?

1.2 GEBREKE IN DIE SAMELEWING

BRON 3

Marginalisering, ongelukheid, diskriminasie, minderhede en interseksionaliteit

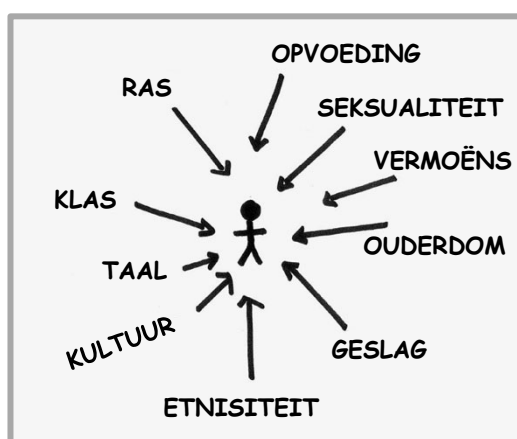
Marginalisering verwys na diegene in magsposisies wat 'n sekere persoon of groep mense minder belangrik laat voel. Gemarginaliseerde persone word na die rand van die samelewing gedwing. Dit beroof hulle dan van die fasiliteite en geleenthede wat deur die niegemarginaliseerde groepe van die samelewing geniet word. Na hierdie omstandigheid word as *ongelukheid* verwys.

Marginalisering sit 'n ketting van gebeurtenisse aan die gang wat die posisie van gemarginaliseerdes net vererger. Hul eise word gewoonlik nie gehoor nie en hul begeertes en drome word deur die samelewing geïgnoreer. Dit word *diskriminasie* genoem.

Wanneer ons marginalisering probeer verstaan, moet ons ons fokus op die minderhede in ons samelewing plaas. *Minderhede* verwys na 'n kleiner groep mense wat binne 'n samelewing leef, maar van die meerderheid mense in die samelewing verskil op grond van godsdiens, ras, oortuigings, taal, ens.

In die Suid-Afrikaanse geskiedenis was die bevolking van voorheen benadeelde rasse-groepe egter in die meerderheid. Dit is ook belangrik om die kwessie van interseksionaliteit in hierdie konteks te oorweeg. *Interseksionaliteit* verwys na die onderling verbonde aard van sosiale kategoriserings soos ras, klas en geslag soos dit van toepassing is op 'n gegewe individu of groep, wat beskou word as die skep van oorvleuelende en interafhanklike stelsels van diskriminasie of benadeling.

[Aangepas en vertaal uit: Understanding Marginalisation, Toppr, <<https://www.toppr.com/guides/civics/understanding-marginalisation/understanding-marginalisation/>>, besoek 18/12/2019]

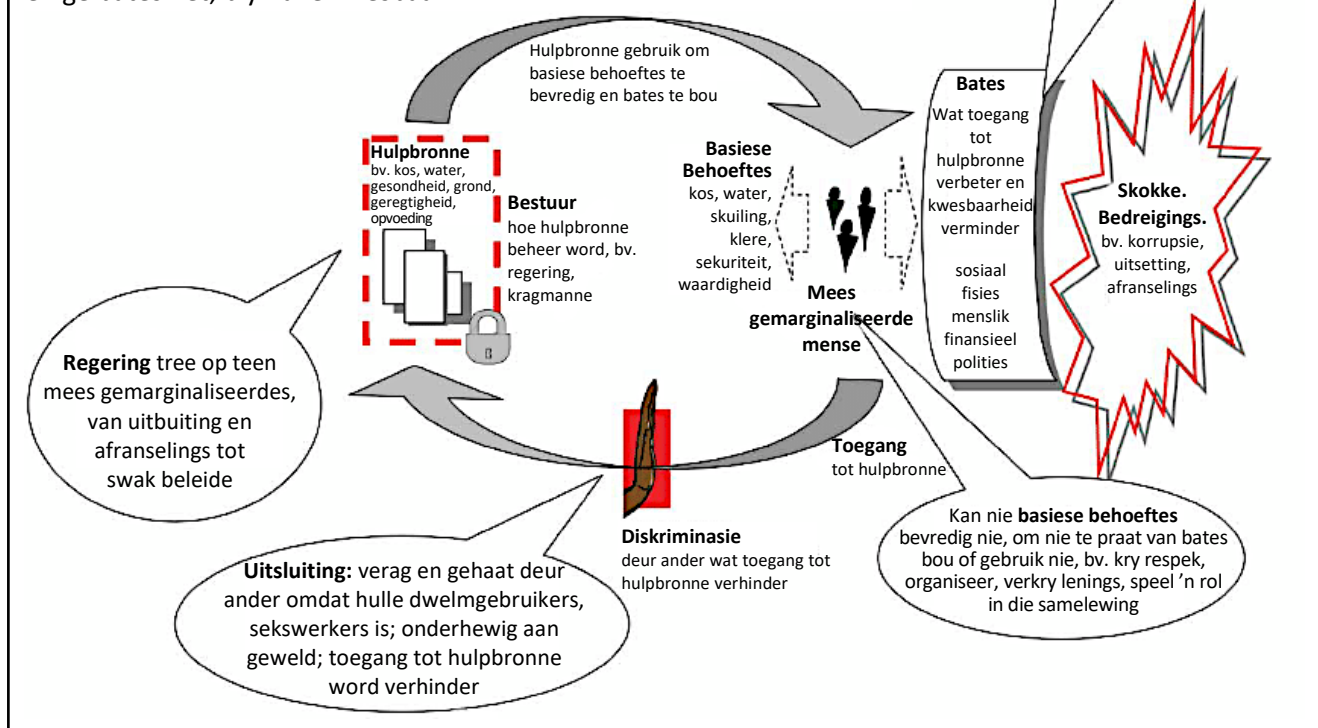
Figuur 1.2.1: Interseksionaliteit

[Bron: <<http://everydayfeminism.com/wp-content/uploads/2014/12/intersectionality.jpg>>, besoek 18/12/2019]

BRON 4

Onderliggende oorsake van marginalisering en die manifestering daarvan

Die mees gemarginaliseerdes bevredig dikwels nie eers basiese behoeftes nie, om nie te praat van bates bou nie. Daar word teen hulle gediskrimineer; hulpbronne word beheer deur diegene wat hulle toegang ontsê; hulle kan nie bates opbou of gebruik nie. En omdat hulle skaars enige bates het, bly hulle kwesbaar.

Figuur 1.2.2: Onderliggende oorsake van marginalisering en die manifestering daarvan

[Bron: <https://www.researchgate.net/figure/Underlying-causes-of-marginalization-and-its-manifestations_fig1_254229902>, besoek 18/12/2019]

Woordelys

- **Hulpbronne:** enigiets wat nut het en waarde tot jou lewe toevoeg. Lug, water, kos, plante, diere, minerale, metale en alles wat in die natuur bestaan en nut vir die mens inhou.
- **Bates:** enigiets tasbaars of ontasbaars wat besit of beheer kan word om waarde te produseer en wat positiewe ekonomiese waarde het. Dit verwys na waarde van eienaarskap wat in kontant omgeskakel kan word.
- **Menslike bates:** die ekonomiese waarde van 'n persoon se ondervinding en vaardighede. Dit sluit in bates soos opvoeding, opleiding, intelligensie, vaardighede, gesondheid en ander dinge wat die samelewing as waardevol beskou, byvoorbeeld loyaliteit en stiptelikheid.
- **Fisiese bates:** fisiese (tasbare) bates is werklike items van waarde wat gebruik word om inkomste te genereer, byvoorbeeld voertuie, huise en meubels.

1.2.1 Nadat jy die kort inleidende verduidelikings van die terme hierbo gelees en Figuur 1.2.1 en 1.2.2 hierbo ontleed het, oorweeg vir 'n oomblik jou gedagtes en gevoelens oor hierdie kwessies. Is daar iets waaroor jy duidelikheid wil hê? Bespreek dit met jou klasmaats.

1.2.2 Figuur 1.2.2 gebruik die voorbeeld van dwelmgebruikers en sekswerkers as gemarginaliseerde groepe. Identifiseer die onderliggende houdings teenoor dwelmgebruikers en sekswerkers en verduidelik dan hoe daar teen mense in hierdie twee kategorieë gediskrimineer word en hulle van die samelewing uitgesluit word.

- 1.2.3 Verduidelik jou begrip van "die tipes bates" wat in Figuur 1.2.2 weerspieël word en hoe dit mense kwesbaar maak vir diskriminasie of uitsluiting wanneer hierdie bates onbeskikbaar is.
- 1.2.4 Gemarginaliseerde mense word op 'n daaglikse basis daaraan herinner dat hulle nie in die samelewing hoort nie en hulle beleef baie emosionele misbruik benewens hul lyding vanweë 'n gebrek aan die bevrediging van hul fisieke behoeftes. Sit uiteen wat jy dink die sielkundige behoeftes is wat onbevredig is en watter misbruik hulle moontlik beleef onder diegene in posisies met meer mag.
- 1.2.5 Ons kan nou verstaan dat baie gemarginaliseerde mense magteloos is om hulself teen hul omstandighede te verdedig. Oorweeg hierdie konsep van MAGTELOOSHEID sorgvuldig en pak dan alle terreine waarop gemarginaliseerde mense magteloos voel uit en bespreek dit.
-

VRAAG 2

DIE GEMARGINALISEERDES: GEVALLESTUDIES

Doel: Jy sal oor spesifieke voorbeelde van marginalisering en ongelykheid in ons huidige samelewing besin. Terwyl jy die verskillende veroorsakende faktore wat die verdelings tussen groepe mense laat voortbestaan, ontleed, sal daar van jou verwag word om houdings, oortuigings, waardes en emosies hieromtrent te ondersoek.

262 miljoen kinders – wat byna 'n vyfde van die wêreldbevolking van skoolouderdom verteenwoordig – word uitgesluit van hul nasionale onderwysstelsels om redes soos armoede, geslag, plek, omgewingsrampe, siekte-uitbrekings, konflik, gestremdheid en sosioëkonomiese status. Dit sluit kinders wat deur konflik of omgewingsrampe geraak word, kindervlugtelinge, kinders met gestremdhede, kinderarbeiders, kinders van etniese minderheidsgemeenskappe en straatkinders in.

Waar en wat ook al die krisis, die stemme van kinders word te dikwels nie gehoor nie. 'n Nuwe verslag deur Save the Children toon dat kinders opvoeding oorweldigend as hul topprioriteit identifiseer in tye van krisis.

BRON 5

Ontwortelde kinders

Wêreldwyd het byna 31 miljoen kinders teen die einde van 2017 gedwonge ontworteling beleef. Hierdie getal bestaan uit 14 miljoen kindervlugtelinge en asielsoekers en 'n geraamde 17 miljoen kinders wat binne hul eie land deur geweld en konflik ontwortel is. Ontworteling laat kinders met betekenisvolle struikelblokke wat die verkryging van 'n opvoeding betref – waaronder diskriminasie, gebrek aan dokumentasie, oorvol onderwysstelsels en 'n gebrek aan befondsing. Kinders wat grense oorsteek om as vlugteling veiligheid te bereik, word dikwels gehuisves deur 'n regering wat reeds sukkel om leer van goeie gehalte aan sy land se eie kinders te verskaf. Waar vlugtelingkinders skool kan bywoon, kan hulle vind dat die klaskamers oorvol is en dat hulle nie die taal verstaan nie, wat hul leeruitkomste beïnvloed.

AK, 17, is 'n Rohingya-vlugteling wat in die suide van Indië woon. Hy het daarheen gegaan saam met sy gesin toe hy 12 was nadat hulle gevlug het vir geweld en vervolging in hul vaderland Myanmar. Deel van die vervolging waarmee hy te doen gehad het, was dat hy net sy opvoeding tot Graad 4 kon voltooi, toe hy agt jaar oud was. Toe hy in Indië aangekom het, wou AK sy opvoeding voortsit van die vlak waar hy gedwing was om op te hou, maar teen daardie tyd was hy te oud vir die laerskool. Desperaat om aan te hou leer het AK stilletjies Graad 5-klasse bygewoon. Hy het die hoof oorreed om hom toe te laat om die eksamen af te lê, wat hy met uitstekende punte geslaag het. AK is nou in Graad 8 en hou van sy opvoeding. Hy is ook 'n vurige kampvegter en leier vir ander Rohingya-kinders.

"Daar was baie min kinders [van my gemeenskap] in die skool," sê hy. "Die meeste van hulle was op straat besig om rommel te deursoek en oorskiet te eet. Ek het besluit dat ek moet teruggaan skool toe en iets goeds vir my samelewing moet doen. Die onderwysers was tevrede daarmee. Ek het hoop. Ek wil 'n suksesvolle man wees wie se stem gehoor kan word. Ek wil uitstyg om groot genoeg te wees om na al hierdie mense uit te reik. Ek moet vir mense kan sê om nie kinders se regte weg te neem nie, om kinders op te voed en om mense hiervan te sê en hulle te oorreed."

BRON 6**Kinders wat deur omgewingsrampe beïnvloed word**

Byna 40 miljoen kinders se opvoeding word jaarliks as gevolg van omgewingsrampe soos oorstromings, droogtes, aardbewings, grondstortings en orkane onderbreek. Die klimaatkrisis vererger baie van hierdie bedreigings. Omgewingsrampe lei dikwels daartoe dat skole verwoes, beskadig of as tydelike skuilings gebruik word. Kinders se opvoeding kan vir maande of selfs jare ontwig word, wat hulle kwesbaar maak vir misbruik soos kinderarbeid, geslagsgebaseerde geweld, vroeë huwelike en mensehandel.

In Mosambiek is 3 400 klaskamers in Maart 2019 deur sikloon Idai verwoes of beskadig. Die opvoeding van meer as 305 000 kinders is onderbreek. Hele dorpie is vernietig en baie gemeenskappe is ontwortel.

Renaldo, 11, was in sy huis toe dit ineengestort het nadat sikloon Kenneth sy gemeenskap in Mosambiek in April 2019 getref het. Sy skool is erg beskadig en hy het die meeste van sy skoolboeke en klere verloor. Ten spyte van hierdie ramp is Renaldo desperaat om sy opvoeding voort te sit sodat hy sy droom om 'n toergids te wees, kan verwesenlik. "Sedert die sikloon het so baie dinge verander," sê Renaldo. "My skool is verwoes. My huis is verwoes en nou slaap ons buite. Ek wil net weer begin studeer en skool toe gaan. Ons gaan Maandag terug skool toe. Ek is bly hieroor. Skool is vir my belangrik, want dit is 'n manier om werk te kry. Ek hou van Engels, want ek beplan om in die toekoms 'n [toer]gids te wees."

BRON 7**Straatkinders**

Daar is baie redes waarom kinders op straat begin leef en werk. Hul gesinne kan in armoede leef of hulle is dalk verwaarloos, weggegooi of verkoop. Straatkinders is dikwels weggesteek, geïsoleer of aan die beweeg, dus is dit moeilik om akkurate statistiek oor hulle te versamel. Die jongste skattings toon egter dat daar in 2015 wêreldwyd meer as 100 miljoen straatkinders was.

Kinders wat in krotbuurte woon, word dikwels uit die formele onderwysstelsel weggelaat. Hulle moet dalk op straat werk om 'n bestaan te maak, wat dit 'n stryd maak om aan skoolvereistes te voldoen en by hierdie roetine, reëls en dissiplinekode in te pas. Selfs al word hulle deel van formele opvoeding, word straatkinders dikwels geboelie en beleef hulle diskriminasie van ander leerders en van onderwysers, wat daartoe lei dat hulle ophou skoolgaan.

Anders as baie van haar eweknieë, wat heeltemal deur die jongste neigings op sosiale media en ontwerpersklere in beslag geneem word, is Amahle (13) se grootste bekommernis om te verseker dat sy genoeg kontant in die hande kry om gom te snuif en nog 'n nag te oorleef. Dit is op die sypaadjie, in die hartjie van Raisethorpe, Pietermaritzburg, in Dr Chota Motala-weg waar sy saam met 'n groep van minstens 25 ander kinders en jong volwassenes woon. Geklee in 'n knielengte romp en 'n afgesnyde bostuk erken sy dat sy die huis 'n jaar gelede op die ingewing van die oomblik verlaat het na gerugte van 'n beter lewe in Raisethorpe.

"Ek ken nie my ma nie. Sy het nooit tyd vir my gehad nie. Niemand in my familie gee om nie," het sy vir *Weekend Witness* gesê. Amahle se ouma het geen idee van waar sy haar bevind nie en sy

twyfel of enigiemand in haar familie oor haar bekommerd is.

"Ek het probeer om terug te gaan huis toe. Elke keer noem my ouma my 'n *phara* (rondloper) en beskuldig my daarvan dat ek haar besittings steel." Amahle rook sigarette en dagga, en snuif gom.

Mbuso (17) paradeer op en af in die gedeelte van die straat wat hy met 'n paar vriende en 'n paar ouer mans deel.

Hy verduidelik: "Daar was te veel dinge aan die gang by die huis, en wanneer almal begin kla, word hulle 'n ergernis." Mbuso sê hy moes wegkom van alles af, veral omdat die res van die familie hom onnodig leed aangedoen het.

"Ek het besef ek hoef nie hiermee opgeskeep te sit nie, daarom is ek weg," sê hy. Hy erken dat hy nie net aan die tuisfront probleme gehad het nie, maar dat skool ook problematies was. "Ek het Graad 6 gedruip en in plaas daarvan om dit te herhaal en 'n gek van myself te maak, het ek opgehou," sê hy.

Hy het 'n alternatiewe lewe op straat gesoek en het geen begeerte om terug te gaan huis toe nie. Mbuso sê by die huis was daar nie genoeg kos vir almal nie, en sonder om te help om 'n inkomste in te bring het hy gevoel dat hy 'n las is vir sy enkelma.

[Bron: Nokuthula Khanyile, 25/9/2018, Children on the Streets, News24, <<https://www.news24.com/SouthAfrica/News/children-of-the-streets-20180925-2>>, besoek 22/12/2019]

[Bron: Rasha Daya en Emma Wagner, 24/09/2019, Save the Children: Education Against Odds, <<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/education-against-the-odds-meeting-marginalised-childrens-demands-for-a-quality-education.pdf>>, besoek 22/12/2019]

- 2.1 Elkeen van die bronne hierbo vertel die verhaal van 'n kind wat op die rand van die samelewing sit. Waarvan word al hierdie kinders gesamentlik uitgesluit/ontneem?
- 2.2 Onttrek die oorsake van die marginalisering uit Bron 5 tot 7. Dit is belangrik om daarop te let dat hierdie kinders slagoffers van hul omstandighede is en *magteloos* is om hul omstandighede te voorkom of te verander. Plaas jouself in hul skoene en oorweeg hoe dit moet wees om in hierdie omstandighede te leef. Bespreek jou gedagtes met jou klasmaats.
- 2.3 Die bronne illustreer die merkwaardige vasbeslotenheid van kinders in die uitdagendste omstandighede om ondanks alles hul opvoeding voort te sit. Waarom dink jy dat hierdie kinders die verkryging van 'n opvoeding bo al hul ander behoeftes aandui?
- 2.4 Ten spyte van sy baie uitdagings en struikelblokke was AK vasbeslote om sy opvoeding te voltooi en hy is nou 'n kampvegter vir ander kinders uit Rohingya. Dink jy dat alle kinders wat bo hul omstandighede kan uitstyg AK se begeerte deel om ander te motiveer om dieselfde sukses te behaal? Verduidelik jou antwoord.
- 2.5 Waarom laat 'n gebrek aan opvoeding of 'n ontwrigte opvoeding kinders kwesbaar vir misbruik?
- 2.6 Waaraan kan slagoffers van omgewingsrampe nog blootgestel wees?

- 2.7 Waarom dink jy word straatkinders geboelie en word daar deur hul onderwysers en eweknieë teen hulle gediskrimineer wanneer hulle weer tot formele onderwysstelsels probeer toetree?
- 2.8 Waarom is om gom te snuif en om dagga te rook, afgesien van verslawing, vir straatkinders aantreklik?
- 2.9 Die waarde wat hierdie kinders en hul ouers aan opvoeding heg, blyk in skille kontras te wees met die gebrek aan belangrikheid wat onderwysdienste vir die kinders wat die verste agtergelaat is, vir nasionale regerings en die internasionale gemeenskap het.
- Stem jy saam met die stelling: *Verarmde kinders is onsigbaar vir die samelewing oor die algemeen?* Verduidelik jou antwoord.
- 2.10 Identifiseer die sin in Bron 7 wat 'n kolly plaas op die gaping tussen welgestelde kinders en gemarginaliseerde kinders. Is daar 'n manier waarop 'n brug ooit tussen hierdie twee verskillende wêreldes gebou kan word?
- 2.11 Hoe voel jy, na besinning oor al drie bronne en oorweging van die omstandighede van gemarginaliseerde kinders, oor mense wat op hierdie maniere ly? Verduidelik jou antwoord.
- 2.12 Hoe voel jy nou oor jou eie geleenthede vir opvoeding en oor jou persoonlike omstandighede? Verduidelik jou antwoord.
-

VRAAG 3

VERKLEINING VAN DIE GAPING: FEIT OF FIKSIE?

Verplichtend – 20 punte

Doel: Deur die ontleding van 'n kontekstuele bron sal jy sosiale programme ondersoek wat in lande uitgevoer word om ongelykheid teë te werk en die doeltreffendheid van hul benaderings oorweeg. Hierdie taak sal jou ook toelaat om die vaardighede te oefen wat benodig word vir die eerste deel van die GTA Deel B Assessering wat op 11 Junie om 9 vm. geskryf sal word.

Jou LO-onderwyser sal hierdie assessering op 'n vasgestelde tyd vir jou en jou klasmaats gee om tegelykertyd onder beheerde omstandighede te voltooi.

VRAAG 4**LEERDERANTWOORD****Verpligtend – 30 punte**

Doel: Daar sal van jou verwag word om 'n terrein in die samelewing waar daar groot ongelikheid en/of marginalisering bestaan en waar dringende ingryping nodig is, te identifiseer en na te vors. Jy sal ook 'n deeglike begrip van hierdie kwessie moet demonstreer en dan jou eie rol in hierdie voorgestelde oplossings moet oorweeg.

'N GEÏNTEGREERDE WÊRELD

Jy word uitgenooi om deel van die oplossing te word en te verseker dat jou wêreld die soort plek word waarvan ons almal deel voel en waar ons wil saamwerk om dit beter te maak.

Groot leiers is baie inspirerend – diegene wat lewens met 'n morele doel lei en die wêreld op een of ander manier 'n ander en beter plek laat. Te midde van ons toenemend verdeelde era is dit uiters belangrik dat ons bewus word van die probleme wat in ons moderne wêreld bly voortbestaan. Elkeen van ons moet onself as deel van die oplossing beskou. Sodoende word ons een van hierdie inspirerende morele leiers wat met integriteit lei en ons wêreld ryker maak omdat ons dit dien.

[Bron: Integrating youth voices for improved advocacy,
<<https://www.campaignforeducation.org/en/giving-the-youth-their-place-in-the-global-movement/>>, 20/12/2019]

[Bron: Interview: Aya Chebbi – Talking about her generation,
<<https://newafricanmagazine.com/19818/>>, besoek 20/12/2019]

**"AS ONS JEUG OPSTAAN EN OPTREE,
HET HULLE DIE KRAG EN DINAMIEK
OM 'N GROOT VERANDERING IN DIE
SAMELEWING TE GENEREER"**

[Bron: The Hands of Our Future,
<<http://www.embracingtheworld.org/ayudh/>>, 22/12/2019]

TAAKINSTRUKSIES

Kies 'n menseregtekwestie wat jy dink in jou eie samelewing weerspieël word en waarmee jy in jou daaglikse lewe in aanraking kom. Hierdie kwessie moet 'n duidelike gaping tussen groepe mense binne die kategorieë van diskriminasie/ongelykhede hieronder weerspieël:

- Diskriminasie op grond van ras, etnisiteit, kultuur, taal, ouderdom, klas, gestremdheid, geslag of seksualiteit
- Ongelykheid ten opsigte van mag, rykdom, opvoeding, stem, vryheid, geleentheid, basiese dienste of mediese/gesondheidsorg
- Enige ander menseregteskendings/vorm van marginalisering

Doen navorsing (verplichtend) oor hierdie kwessie onder die volgende subopskrifte:

A. Inhoud [45]

- 4.1 Gee 'n holistiese oorsig van die probleem en gee kortliks 'n verslag van jou eie blootstelling aan die kwessie, d.w.s. Wat is die kwessie? Wat neem jy persoonlik waar en waar sien jy dit raak? Waarom is hierdie kwessie 'n probleem (op watter maniere ly mense)? Watter faktore laat die gaping/kwessie voortbestaan? (15)
- 4.2 Gee 'n verslag van 'n bestaande en hoogs suksesvolle program wat in enige gemeenskap geïmplementeer word om aandag te gee aan die effek of oorsake van die kwessie wat jy uiteensit, d.w.s. Wie bestuur die program wat vir hierdie behoefte voorsiening maak? Watter stappe word gedoen? Waarom is die program effektief? (15)
- 4.3 Hoe kan hierdie program suksesvol in jou eie samelewing geïntegreer word om te help om die behoeftes van die betrokkenes te verlig? Sit kortliks uiteen wat nodig sal wees sodat dit kan gebeur en waarom jy dink dit sal in hierdie bepaalde ruimte werk. (5)
- 4.4 Wat is jou **EIE** rol in die oplossing hierbo vir die gemeenskap wat jy in Vraag 4.1 geïdentifiseer het? Maak seker dat die verslag van jou voorgestelde betrokkenheid substansie en geldigheid het, d.w.s.: Wat sal jy doen om te help om die betrokke kwessie(s) vir die mense in jou eie gemeenskap uit te skakel of reg te stel? Wat hoop jy om deur jou persoonlike betrokkenheid te bereik? (10)

B. Aanbieding [10]*

Jou aanbieding moet 'n beroep op die groot publiek doen om **bewustheid van die kwessie te skep en hulle te motiveer om stappe te doen** om deel van die oplossing te word en die gemarginaliseerde mense in die samelewing in te trek. (Albei aanbiedingsvorme is digitale voorleggings wat jy hipoteties op verskillende sosiale media-platforms kan laai om bewustheid te skep.)

Visuele elemente moet die inhoud komplementeer en ondersteun en bydra tot jou oorkoepelende motiverende beroep. 'n Sigkopiëtranskripsie moet saam met jou digitale inhoud ingelewer word.

Jy kan die inligting hierbo aanbied in enigeen van die twee vorms wat hieronder uiteengesit word.

- **Dokumentêr** (Klank- en visuele opname)*

Jou dokumentêr moet videomateriaal van die kwessie wat jy gekies het, insluit. Jy kan werklike kontekste verfilm en onderhoude met sleutelpersone voer as jy wil of jy kan inhoud van die internet aflaai. Jy kan kies om die verlangde inhoud verbaal te beantwoord of jou antwoorde op skrif digitaal inbed. Lengte van dokumentêr en eindresultaat hang af van hoe deeglik jy op die inhoudsvereistes reageer.

(10)

OF

- **Opname van Toespraak en Visuele Aanbieding***

Verfilm jouself waar jy die groot publiek formeel oor jou gekose kwessie toespreek. Maak seker dat jou visuele aanbieding duidelik sigbaar is in die filmmateriaal. Jy kan foto's/videomateriaal wat jy persoonlik geneem of van die internet afgelaai het, gebruik. Lengte van dokumentêr en eindresultaat hang af van hoe deeglik jy op die inhoudsvereistes reageer.

(10)

** Vir studente wat beperkte toegang tot tegnologie het, is dit aanvaarbaar om vir verfilmingsdoeleindes van 'n selfoon gebruik te maak. Beelde hoef nie noodwendig digitaal te wees nie.*

C. Bronnelys [5]

'n Bronnelys moet ingesluit word. Maak asseblief seker dat jy 'n erkende akademiese verwysingsformaat gebruik.

(5)

Totaal van Vraag 4: $60 \div 2 = 30$

30 punte

Verwys na die Nasienrubriek op die volgende bladsy voor jy begin.

Nasienrubriek: 'n Geïntegreerde wêreld

BESKRYWERS	UITSTEKEND	GOED	BEREIK	NIE BEREIK NIE
Probleembeskrywing	15–12	11–10	9–6	5–0
Die leerder stel die probleem en verskaf 'n gedetailleerde en holistiese oorsig van hierdie probleem. Die leerder se antwoord gee rekenskap van: <ul style="list-style-type: none"> - Wat die kwessie is (5) - Persoonlike verslag (2) - Waarom hierdie kwessie 'n probleem is (3) - Faktore wat die kwessie laat voortbestaan (5) 	Alle elemente word in deeglike detail bespreek. Uitstaande insig in die probleem word gedemonstreer.	Alle elemente word goed bespreek. Goeie insig in die probleem word gedemonstreer. Geringe besonderhede ontbreek.	Alle elemente word bespreek, maar daar is ontbrekende skakels in die inligting. Kompleksiteit ontbreek.	Alle elemente word baie swak bespreek. Daar is groot teenstrydighede.
Huidige sosiale program	15–12	11–10	9–6	5–0
Die leerder gee 'n verslag van 'n suksesvolle program wat in 'n gemeenskap geïmplementeer word om aandag te gee aan die effek/oorsake: <ul style="list-style-type: none"> - Wie bestuur die program? (2) - Watter stappe word gedoen? (8) - Waarom is die program effektief? (5) 	Alle elemente word in deeglike detail bespreek. Uitstaande insig in die probleem word gedemonstreer.	Alle elemente word goed bespreek. Goeie insig in die probleem word gedemonstreer.	Alle elemente word bespreek. Bevredigende insig word gedemonstreer. Daar is egter gapings in die detail.	Alle elemente word bespreek, maar substansie ontbreek in die antwoord en geen insig word getoon nie OF slegs sommige elemente word bespreek. Daar is groot gapings in die detail.
Integrasie van program	5	4	3–2	1–0
Die leerder gee 'n kort verslag van hoe die huidige program in sy/haar eie gemeenskap geïntegreer kan word: <ul style="list-style-type: none"> - Wat word benodig? (3) - Waarom sal die program werk? (2) 	Alle elemente word in deeglike detail bespreek. Uitstaande insig in die probleem word gedemonstreer.	Alle elemente word goed bespreek. Goeie insig in die probleem word gedemonstreer.	Alle elemente word bespreek. Bevredigende insig word gedemonstreer. Daar is egter gapings in die detail.	Alle elemente word bespreek, maar substansie ontbreek in die antwoord en geen insig word getoon nie OF slegs sommige elemente word bespreek. Daar is groot gapings in die detail.
Leerderrol	10–8	7–6	5–4	3–0
Die leerder gee 'n gedetailleerde verslag van sy/haar rol in bogenoemde oplossing. <ul style="list-style-type: none"> - Wat sal gedoen word om die betrokke kwessie(s) uit te skakel of reg te stel? (8) - Mispunte van die aksieplan (2) 	Alle elemente word in deeglike detail bespreek. Uitstaande insig word gedemonstreer en die verslag van die leerder se betrokkenheid het substansie en geldigheid.	Alle elemente word in toereikende detail bespreek. Goeie insig word gedemonstreer en die verslag van die leerder se betrokkenheid het redelike substansie en geldigheid.	Alle elemente word in toereikende detail bespreek. Bevredigende insig word gedemonstreer. Daar is egter gapings in detail en die plan het min substansie en geldigheid.	Alle elemente word bespreek, maar substansie ontbreek in die antwoord en geen insig word getoon nie OF slegs sommige elemente word bespreek. Daar is groot gapings in die detail.
Aanbiedingsmodus	10–8	7–6	5–4	3–0
Die ondersteunende en kreatiewe elemente (meegaande beelde, kundiges, visuele materiaal, musiek, ens.) is geskik en is van toereikende gehalte om waarde toe te voeg tot die keuse van aanbieding. Die aanbieding is hoogs motiverend. (Onthou om die publiek te motiveer om stappe te doen om deel van die oplossing te word en die gemarginaliseerde mense in die samelewing in te trek.)	Die ondersteunende elemente is hoogs komplementêr vir die aanbiedingskeuse. Die aanbieding is baie motiverend.	Die ondersteunende elemente is komplementêr vir die aanbiedingskeuse. Die aanbieding is motiverend.	Die ondersteunende elemente is in 'n mate komplementêr vir die aanbiedingskeuse. Die motiverende element is bevredigend.	Die ondersteunende elemente komplementeer nie die aanbieding nie en is baie beperk. Die motiverende element is baie swak.
Verwysings	5	4	3–2	1–0
'n Bronnelys is ingesluit in die korrekte akademiese verwysingsformaat.	'n Bronnelys is ingesluit in die korrekte formaat.	'n Bronnelys is ingesluit, maar daar is 'n fout in die formaat.	'n Bronnelys is ingesluit, maar daar is 2 of 3 foute in die formaat.	Slegs die URL word verskaf – 'n bronnelys is nie ingesluit nie.